

tehát a mondatot megfordítani: Krisztus világhosságát hitünk révén már itt a földön is láthatjuk. Hitünk egyesít bennünket Krisztussal. Ő az igazi Jákob-lét-rája, amelyen akadálytalanul fel–le járhatunk az ég és a föld között. „Én vagyok a kapu”, mondja nekünk Jézus (Jn 10,9). Krisztusban élve egyszerre vagyunk jelen földi világunkban, a küzdelem honában, veszünk részt Jézus szenvedésében, és vagyunk jelen az égi világhosságban, Isten békéjében.

Ezt a Krisztusban élést, Krisztusban gyökerező egzisztenciát Szent János „örök élet”-nek nevezi. János „örök élet” kifejezése nem pusztán olyan életet jelent, aminek nem lesz vége soha, amit nem törhet derékba a halál, hanem egy másfajta, időn túli, időn kívüli életet, Istennek bennünk jelenlevő életét, amelyet már itt a földön, időben és térben való életünk során birtoklunk: „Az Isten örök életet adott nekünk, s ez az élet az ő Fiában van. Aki magáénak mondhatja a Fiút, annak van élete. [. . .] Nektek, akik hisztek az Isten Fia nevében, örök életetek van” (1Jn 5,11-13); „Atyám, [. . .] hatalmat adtál Fiadnak minden ember fölött, hogy akiket neki adtál, azoknak örök életet adjon. Az az örök élet, hogy ismerjenek téged, az egyedüli igaz Istent, és akit küldtél, Jézus Krisztust” (Jn 17,2-3). Az örök élet nem egyéb, mint Isten és Jézus ismerete. De az „ismeret” Szent János szótárában nem egyszerű értelmi folyamat gyümölcse, hanem szeretetben való megismerés, egy másik személynek olyan ismerete, amely a másik szeretése által alakul ki bennünk, amelyben az ismeret és szeretet kölcsönhatásban áll egymással, és az egyik növekedése a másik növekedését eredményezi. Nem valami állapot, hanem folytonos növekedés folyamata. S ami e szerető megismerés révén bennünk növekszik, az nem csupán ismeret, nem is csupán szeretet, hanem maga a másik személy, Jézus Krisztus. Jézus maga az „örök élet”: „Tudjuk, hogy az Isten Fia eljött és megadta nekünk az értelmet ahhoz, hogy megismerjük az Igazat. Mi az Igazban vagyunk, az ő Fiában, Jézus Krisztusban. Ő az igaz Isten és az örök élet” (1Jn 5,20).

Liptay György

SZÍVÉNEK GONDOLATAI NEMZEDÉKRŐL NEMZEDÉKRE

(Jézus Szíve-tisztelet és Ószövetség)

„Hogy beteljesedjék az Írás”, „Írva van” – olvassuk számos helyen, sőt imádkozzuk a hitvallásban: „az Írások szerint”. Az ószövetségi Írás természetesen nem tudhatott a megtestesült Istenfiáról, hiszen a próféták által őseinkhez szóló Isten csak a végső korszakban beszélt hozzánk Fia által (Zsid 1,1-2). Mi viszont már jól tudjuk, hogy Jézusban beteljesült az Ószövetség. Jogosan keresünk azért ószövetségi gondolatokat, hogy feltáruljon előttünk Szívével kap-

csolatban is mindaz, amit okulásunkra írtak meg nekünk, akik a végső időkben élünk (1Kor 10,11).

Jelkép és feltárás szükségszerűen megelőzi és nyomon követi egymást az Isten írott ígében. Jézus Szívének fizikai megnyitása alkalmával üdvtörténeti kibontakozásra utal az evangélista, amikor Zakariást idézi: „Föltekintenek arra, akit keresztülszúrtak” (Jn 19,37). Az átszúrt Szív fényt derít elfelejtett mondatokra. Az emmauszi tanítványoknak így magyaráz meg Jézus mindent, ami róla szól Mózesről kezdve az összes prófétáknál (Lk 24,27). A Szentlélek ugyancsak ezen az Úton vezette tovább a Mester tanítványait.

Ósegyházi fellelérés

Elmélkedés és igehirdetés komolyan vette és korán belátta, hogy „minden” Jézusról beszél az Írásokban. Elég volt rá gondolnuk, hogyan „akadt meg a szeme” Mesterüknek (Lk 4,16kk) Izajás tekerésében a helyen: „Az Úr Lelke nyugszik rajtam, mert fölkent engem, és elküldött, hogy örömhírt vigyem” (uo. 18; Iz 61,1). Az ósegyház megértette, hogy Jézus istenemeri és messiási öntudatát ószövetségi helyek táplálták. Szentlélekkel és hatalommal való felkenetése (ApCsel 10,34) abban is megmutatkozott, hogy felismerte és következetesen hirdette övéinek a Messiás lelkivilágát ezekben az ősi szövegekben.

Igy jelenik meg Máténál az Úr szolgája (Iz 42,1-4), akiben mint Fiában kedvét találja az Isten, és kiárasztja rá Lelkét. Megmutatkoznak a Szív világának kedvenc messiási képei: a megroppant nádat nem törli le, a pislákoló méceset nem oltja ki, és győzelemre viszi az igazságot (Mt 12,17kk). A Keresztelőnek a börtönbe küldött üzenet (Mt 11,2kk), miszerint vakok látnak, sánták járnak, leprások megtisztulnak, süketek hallanak, halottak feltámadnak – nem pusztán a Messiás tetteit hirdeti, hanem az Eljövendő lelki beállítottságáról, szívének erényeiről beszél. Izajás és Jeremiás számos prófétai ígéje visszhangzik Jézus szavaiból, amikor a mennyei Atyát mint az ég és föld urát dicsőíti, az embereket pedig szelíd és alázatos szívű Mesterként hívogatja magához, hogy tanuljanak tőle. János evangélista ószövetségi nagy képekkel örökíti meg az Isten Bárányát, a Jézus testében megnyitott új szentélyt, a magasba emelt életmentő jelet, a manna helyett adott élő kenyeret, az életét feláldozó jópásztor. Valamennyi így alkalmazott kép mögött Jézus élő tanítása áll, ő fogadta szívébe az Ószövetségnek ezeket a kedves gondolatait, miközben imádságban újra meg újra átélmélkedte ezeket a képeket, és a szív bőségéből szólva tanítványai előtt felvillantotta őket.

Az apostoli Egyház tanítói számára ezért ezek az ószövetségi helyek mindenkor az Atya szándékáról és a Fiú lelkületéről beszélnek. Dávid jövendölése: Nem engeded, hogy rothadás érje Szentedet – mélységes dogmatikai tartalmat, ugyanakkor meglepően személyes elemeket tár fel: a Messiás szíve örül, nyelve énekel, teste reményben nyugszik el, az Úr az élet útját mutatja meg neki, és örömmel tölti el színe előtt (ApCsel 2,22kk). A vecsernyéből hozzánk oly közel álló zsolotárvers (Így szól az Úr az én Uramhoz 110,1) diadalmasan szólal meg

a Péter-kérügmából (ApCsel 3,34). Mintha csak magát a Mestert hallanánk, aki ugyanebből a versből kiindulva némítja el játékos könnyedséggel a szadduceusokat. Isten dicsőségének kisugárzásáról és lényegének képmásáról beszél a Zsidóknak írt levél szerzője, de dogmatikájához messiási zoltárverseket perget, Jézus belső világát festi: Fiam vagy te, örök Szülöttem – Én Atyja leszek, ő pedig Fiam – Szereted az igazságot, gyűlöliöd a gonoszságot – Jobbom felől foglalj helyet – Lába alá vetettél mindeneket, s úrrá tetted kezéd művei fölött (Zsid 1–2. fejj.). Tud a szentíró Jeremiás szavairól (Jer 31,31-34 gör.), miszerint Jézus, az örök főpap tökéletes szövetséget közvetít, de megint csak mint Isten szíve szerinti főpap, aki kézen fogva vezet, elménkbe és szívünkbe írja törvényeit, általa az Úr népe leszünk, aki irgalmas hozzánk, és nem emlékszik többé vétkeinkre (Zsid 8).

Elfelejtett Jézus-kép

Kinek tartják az emberek az Emberfiát? – Nem figyelünk fel arra, hogy Jézus nem tesz ellenvetést, amikor beszámolnak a közvéleményről. Tudja, hogy ez a vélekedés nem a teljes igazság, de tudja azt is, amit Mózes szava (MTörv 18,15) nyomán a nép reménységgel vár: Isten elküldi a megbékélés idején a Megváltót, ahogyan megmondotta réges-rég szent prófétái ajkai által. Itt azután Péter kifejezetten idézi Mózeszt: „Az Úr, a mi Istenünk hozzám hasonlóan prófétát támaszt nektek testvéreitek sorából. Hallgassatok rá mindenben!” (ApCsel 3,20-22) De miért éppen Keresztelő Jánoshoz, Illéshez illetve Jeremiáshoz hasonlították a kortársai Jézust? Erőteljes egyénisége miatt, ahogyan az utolsó ószövetségi próféta látomásszerűen beszél róla: férfiemberként megtisztítja szérűjét, a fejszét a fák gyökerén tartja, nagyhatalmú király és szigorú bíró, aki egykor az ég felhőiben jön, amint ezt Jézus bírái előtt majd maga is állítja.

Tűnőfélben van fogalomvilágunkból az erőteljes vonásokkal megrajzolt Jézus képe, hiszen modern ember módjára mindent megértünk és mindent megbocsátunk. Kötetlennek, szabadnak érezhetjük magunkat az olvasmányoknak és a hívek könyörgésének megválasztásában, alakításában. A zsinat óta bővebben terítjük az igeistentisztelet asztalát, de talán nem mindig gondolunk rá, hogy erőteljes ószövetségi szövegek felhasználásával elvehetjük azt a bizonyos édeskés ízt, amit éppen a Jézus Szíve-tisztelettel kapcsolatban nem mindenki tart kívánatosnak és élvezhetőnek a Bárány lakomáján.

Példának vehetjük Jeremiástól a prófétai meghívást és az első feddő beszédet (2,1-2.11-13), amit Jézus nyilván hallott, alkalmilag talán fel is olvasott a zsinagógai istentiszteleten. Jól ismerte a gonosz és megátalkodott emberi szívet, egyetértett a megtérést sürgető szóval. Vállalta az igaz sorsát, vagyis kiszolgáltatottságát evilágon. Isten választott emberében saját hivatását ismerte fel, és nem kívánt perbe szállni az Úrral, hanem megnyugvással fogadta akaratát. Újszövetségi ember fülének alig érthető nyelvezet ez a prófétai beszéd: Juttasd fiaikat éhínségre – hányd őket kardéltre – asszonyaik váljanak gyermektelenné és özvegygé – férjük haljon meg dögvészben – ne kegyelmezz gonosz-

ságuknak – ne töröld el vétküket – bánj el velük! Az isteni bosszúállást sürgető próféta prédikációja lehet-e előjátéka a szelíd és alázatos szívű Jézus evangéliumának? Kérdéssel válaszoljunk: Jézus szelíd és türelmes Szívének szemléletében feledhetjük-e teljességgel azokat a tüzes kitérőseket, amelyeket megőriztek számunkra Jézussal kapcsolatban az evangéliumok? Hitetlen, gonosz, parázna, romlott nemzedéknek mondja kortársait, és türelmetlenül kérdi, meddig kell még körükben maradnia (Mt 17,16), meddig kell még túrnie őket (Mk 9,19). A zöldrellő fügefán, amikor még nincs ott az érés ideje, hiába keres gyümölcsöt, és megátkozza a fát: „Soha senki ne egyen rólad gyümölcsöt!” Érdekes módon tanítványai – keleti emberek! – nem a robusztus mondaton csodálkoznak el, hanem csak a fügefa hirtelen elszáradásán (Mt 21,18kk). A jajkiáltásokat kemény utószó rekeszti be: „Kígyók, viperák fajzata! Hogyan kerülhetnétek el a kárhozat büntetését?” (Mt 23,33) Könnyezik a város és a templom fölött, de biztosnak hirdeti pusztulását. A végítéletkor a gonoszoknak halniuk kell: „Távozzatok tőlem, ti átkozottak!” (Mt 25,41)

Idetartozik még Jézus előszeretete előfutára iránt. Úgy dicséri, mint akinél nagyobb nem született az asszonyok szülőttei között: ő az az Illés, akinek el kell jönnie ((Mt 11,7kk). Sorsában saját sorsát látja, de félelem nélkül üzeni Heródesnek, aki a Keresztelőt lefejeztette, és őt is meg akarta öletni: „Mondjátok meg annak a rókanak: Lám, ma és holnap ördögöt űzők és gyógyítók, csak harmadnapra leszek készen” (Lk 13,32). Öntudat és kellő önbecsülés jellemzi az Emberfiát: tanítványai joggal mondják Úrnak és Mesternek, mert az (Jn 13,13 a lábmosás után!), Simon főfarizeustól számonkéri udvariatlanságát (Lk 4,44kk). Az Atyától, akit megdicsőít itt a földön, azt kéri: „Dicsőíts meg magadnál abban a dicsőségben, amelyben részem volt nálad, mielőtt a világ lett” (Jn 17,5).

Nehéz fejezet ez: megérteni az öntudatos, Isten ügyéért mindig készenlétben álló Istenfia szívét, aki nem riad vissza tőle, hogy kötélből font korbácsot ragadjon a kufárok ellen, mert buzgalom emészti az Úr házáért (Jn 2,17; Zsolt 69,10). Tüzet akar gyújtani a földön, és azt várja, hogy lángra lobbanjon; megosztlást és kardot hoz, nem feltétel nélküli békés megalkuvást hirdet; bűnbánatot követel; a kereszthordozást feltételnek szabja; beszédünket „igen, igen-nem, nem” határok közé szorítja; belépésre a szűk kaput ajánlja; az életre vivő utat szűknek és meredeknek hirdeti; a gazdag üdvözülését bizonytalannak tartja.

Az Úr szolgálja

Az Úr szolgájáról szóló izajási ének Messiása jól beleillik Jézus Szíve-tiszteletünk megszokott világába. Vonzódik a modern ember az Úr választottjához, akiben kedve telik. Isten lelke szerintinek ismeri a Megváltót, aki nem ismer erőszakot, hanem majd egykor a békességszerzőket hirdeti boldognak (vö. Iz 42,1kk). Hasonlóképpen közel áll hozzánk Izajásnál az Úr szolgájáról szóló második ének (49,1-9), bár ebből a szakaszból sem hiányoznak az erőteljes

férfiiegységére jellemző képek. A liturgia ezért is alkalmazza ezt az éneket előszeretettel a Keresztelő alakjára, aki éles kard és hegyes nyíl az Úr ügyének védelmében. Áll viszont a legtöbb kitétele az Emberfiával kapcsolatban is, aki azért szenved el a halált, hogy „Isten szétszóródott gyermekeit egybegyűjtse” (Jn 11,52), vagyis az ének szavai szerint: visszavezet, fölemel, célhoz segít, megszabadít, helyreállít, örökséget oszt.

A két nagy kép Izajásnál (50,4-9; 52,13–53,12) méltán viseli az elnevezést: A mi Urunk Jézus Krisztus kínszenvedése Izajás próféta szerint. Nagyhéten mindenkor bőszégesen merítünk ebből a próféta forrásból. Látjuk a megvetettet, az utolsót az emberek között, akit nem becsültek sokra, pedig a mi betegségeinket viselte, a mi bűneinkért szűrták át, a mi gonoszságainkért törték össze; az Úr az ő vállára rakta mindnyájunk gonoszságát; megkínózták, és ő alázattal elviselte; mint a leölésre, nyírásra vitt juh ki sem nyitotta a száját (Iz 53,3kk). Mennyire jól értette az apostoli egyház ezeket a helyeket, mutatja az etióp udvari ember megtérése, akinek Fülöp éppen ezt a helyet magyarázza meg a rövid keresztelési oktatásban, és hirdeti a szöveg alapján Jézust, az Isten Bárányát.

A bensőség és elmélyültség képeit találjuk Ezekielnél. Mondatai az új szívről és az új szellemről szólnak (Ez 36,26kk; 11,19; 18,31). Az engesztelésnek itt megjövendölt lelkülete mindenkor otthonos volt és marad a Jézus Szíve-tiszteletben. Dávid igaz fiában pedig a jópásztor képe válik valósággá: Egyháza új lelki ország az idők végezetéig (Ez 34,23kk). Közös gondolatkinccse Izajással és Jeremiással a jópásztor gondolat: az Úr mint pásztor legelteti nyáját, bárányait karjára veszi és ölében hordozza (Iz 40,11), pásztorként összegyűjti és őrzi a nyáját (Jer 31,10), az elszéledtekről maga gondoskodik, őrzésükre igaz sarjat támaszt Dávidnak (Jer 23,5). Jézus, a jópásztor ismeri juhait, névről szólítja őket, vállán hozza vissza az eltévedtet, sőt életét adja juhaiért (Jn 10,1-18). Szívből sajnálja a pásztor nélküli juhokat (Mt 9,36), megjövendöli, hogy elszéled a nyáj, ha megverik a pásztor (Mt 26,31; Zak 13,7), bizalommal várja, hogy egy akol legyen és egy pásztor (uo.). Egészen bensőséges imát ad mindehhez a 23. zsolttár: benne előtűnik a jópásztor Szívének minden szép vonása.

Örök szeretettel szerettelek – szól népéhez az Úr –, azért megőriztem irántad irtalmasságomat” (Jer 31,3). Jeremiás próféta a Vigasztalások könyvével (a 30. fejezettől kezdve) Jézus Szíve érzéseinek ihletett hírnöke: **Én veled vagyok, hogy megszabadítsalak (30,11) – Gyógyulást hozok neked, és kigyógyítalak sebeidből (30,17a) – Aki szétszórta Izraelt, össze is gyűjti, és úgy őrzi, mint pásztor a nyáját (31,10) – Gyászatokat akkor örömmre fordítom, megvigasztalom őket, s örömet szerzek nekik fájdalom után (31,13) – Szívemnek meg kell indulnia, meg kell könyörölnöm rajtuk (31,20) – Új szövetséget kötök Izrael házával és Júda házával: Bensejükbe adom törvényemet, és a szívükbe írom. Én az ő Istenük leszek, ők meg az én népem (31,31.33) – Orvosságot és gyógyulást készítek nekik; meggyógyítom őket. Megtisztítom őket minden vétkektől, és gonoszságukat megbocsátom (33,6.8) – Igaz sarjat támasztok Dávidnak,**

aki jogot és igazságot teremt az országban. És ez lesz a név, ahogy a várost hívják: „Az Úr a mi igazságunk” (33,15-16).

Az Istennek szíve van hozzánk, és szívügye vagyunk Urunknak. Jézus Szívének ehhez a nagy kinyilatkoztatásához nyitnak utat az Istenember mindennapos imái, a zoltárimádságok. Nagycsütörtökön zoltárt énekelve megy ki az Olajfák hegyére. Gyötrő szenvedésében a kelyhet emlegeti: „Uram, örökrézsem és kelyhem, te tartod kezemben sorsomat” (Zsolt 16,5). – Istenem, Istenem miért hagyta el, miért maradsz távol megmentésemtől, panaszos énekeimtől? – kezdi imádkozni keresztfáján (Zsolt 22). Ne maradj távol szükségemben, légy közel, mert sehol sincs segítség! (22,12) – Torkom kiszáradt, mint a cserép, nyelvem ínyemhez tapadt (22,16). – Olyan vagyok, mint a kiöntött víz. Csontjaimat szét-szedték, szívem mint a viasz (22,15). – Ne maradj hát távol, Uram, te vagy segítségem, siess mentésemre! (22,20) Lehet-e emberibb és ugyanakkor mélysegesen Istenben bízó imádság, mint ez az egyetlen nagy felkiáltás a szenvedés poklából?

Állandó gondja a krisztológiának, hogyan egyeztesse a Jézus személyében elválaszthatatlanul egyesült isteni és emberi természetet. Megoldást kínál Jézus istenemberi Szíve, amelyben minden emberi nemes érzelem és az istenség egész teljessége lakozik. Istenemberi lelkét, gondolat- és eszmevilágát naponta átjárták és éltették az Ószövetség felsorolt gondolatai. Még nem testesült meg az Ige, amikor az Isten gondolatai már emberileg felfogható alakot öltöttek az Írás igéiben. Megszentelt szavaikban ott rejtőzik, amit az evangéliumok meg nem örökíthettek, mert a zoltárok szavait, az éjszakai magányos órák sok csendes imáját csak a rejtekben Fiát hallgató Atya ismerhette. Szívének gondolatait nemzedékről nemzedékre valamennyire mégis megtalálhattuk, mert a most szemügyre vett szövegeket Jézus eredetiben ismerte, olvasta, imádkozta, ezekkel a szavakkal hirdette az Ország evangéliumát.

Egyházunk naponta szólít minket az örök életre szökellő vízforráshoz, az Isten igéjéhez. Jézus él tovább közöttünk, az Eukarisztia és az Ige terfített asztalához ő hív meg minket hívő közösségben: „Aki szomjazik, jöjjön hozzám, és igyék, aki hisz bennem; belsejéből az Írás szava szerint élő vizek folyói fakadnak” (Jn 7,37-38).

Molnár Nándor

A KELETI EGYHÁZ KRISZTUS-KÉPE

I.

Általában szólva a bizánci kereszténység eszmei Jézus-képéről, aligha szolgálhatunk méltóbb kezdettel az itt következő mondanivalókhöz, mint a Hagia Szophia „Pantokrátor”-jának felidézésével. Személyes konstantinápolyi élmé-